

www.vulkani.rs
office@vulkani.rs

Naziv originala:
George Orwell
NINETEEN EIGHTY-FOUR

Ovo delo deo je javne svetske književne baštine
Copyright © 2023 za ovo izdanje Vulkan izdavaštvo

ISBN 978-86-10-04611-3

Ova knjiga štampana je na prirodnom recikliranom papiru od drveća koje raste u održivim šumama. Proces proizvodnje u potpunosti je u skladu sa svim važećim propisima Ministarstva životne sredine i prostornog planiranja Republike Srbije.

1984!

DŽORDŽ ĐRVEL

Prevela Ljiljana Petrović Vesković

VULKAN
IZDAVAŠTVO
Beograd, 2023.

PRVI DEO

Prvo poglavlje

Bio je vedar, hladan aprilski dan i časovnici su otkucavali trinaest sati. Winston Smit, brade zagnjurenene u nedra da izbegne ljut vetar, brzo je šmugnuo kroz staklena vrata Stambenog bloka *Pobeda*, ali nedovoljno brzo da spreči vrtlog oštre prašine da se provuče za njim.

Hodnik je vonjao na kuvani kupus i stare otirače. Na jednom kraju, prikao za zid, visio je plakat u boji, prevelik za zatvoren prostor. Na plakatu se nalazilo samo jedno ogromno lice, više od metra u širinu: lice muškarca od možda četrdeset pet godina, sa gustim crnim brkovima i grubim naočitim crtama lica. Winston je krenuo ka stepeništu. Nije bilo svrhe da okuša sreću sa liftom. Čak i u najbolja vremena, lift je retko radio, a trenutno su isključivali struju preko dana. To je bila jedna od mera ekonomske štednje u sklopu priprema za Nedelju mržnje. Stan je bio na sedmom spratu i Winston, koji je imao trideset devet godina i venski čir iznad desnog gležnja, peo se polako, praveći učestale predahe. Na svakom odmorištu, preko puta lifta, plakat sa ogromnim licem zurio je sa zida. Bila je to jedna od onih slika osmišljenih tako da te njene oči prate kud god da kreneš. VELIKI BRAT TE POSMATRA, pisalo je ispod slike.

U stanu se čuo prijatan glas, iščitavao je cifre povezane s proizvodnjom sirovog gvožđa. Glas je dolazio iz pravougaone metalne ploče nalik na zamučeno ogledalo, koja je predstavljala sastavni deo zida sa desne strane. Winston je okrenuo dugme i glas se donekle utišao, mada je i dalje mogao da razabere reči. Taj uređaj (telekran, kako su ga zvali) mogao se

prigušiti, ali nije bilo načina da se potpuno isključi. Prišao je prozoru: omalena slabašna figura, čija je mršavost bila dodatno naglašena plavim radničkim kombinezonom, koji je predstavljao partijsku uniformu. Kosa mu je bila veoma svetla, lice po prirodi rumeno, koža ogrubela od hrapavog sapuna, tupih brijača i hladnoće tek okončane zime.

Spoljašnji svet, čak i kroz zatvoren prozor, izgledao je hladno. Tamo dole, na ulici, mali vrtlozi vetra kovitlali su prašinu i komade pocepanog papira i, mada je sunce sijalo, a nebo bilo oštroplavo, nigde nije bilo ni tračka boje osim na plakatima izlepljenim na sve strane. Lice sa crnim brkovima zurilo je sa svakog komandnog ugla. Jedno se nalazilo na pročelju zgrade direktno preko puta. VELIKI BRAT TE POSMATRA, govorio je natpis, dok su tamne oči sa plakata gledale pravo u Vinstonove. Nešto niže, u nivou ulice, još jedan plakat, sa pocepanim čoškom, hirovito je lepršao pod naletima vetra, naizmenično pokrivajući i otkrivajući samo jednu reč: ENGSOC. U daljini je spazio helikopter koji se obrušio između krovova, neko vreme lebdeći poput zunzare, pre nego što je zavojitom putanjom odzujao dalje. To je bila policijska patrola koja je špijunirala ljude kroz prozore. Ali te patrole nisu bile važne. Važna je bila samo Policija misli.

Glas sa telekrana iza Vinstonovih leđa i dalje je brbljao o sirovom gvožđu i premašivanju Devetog trogodišnjeg plana. Telekran je istovremeno funkcionisao i kao prijemnik i kao odašiljač. Mogao je da uhvati svaki zvuk koji bi Vinston proizveo, sve iznad nivoa veoma tihog šapata. Štaviše, sve dok je ostajao unutar vidnog polja metalnog pravougaonika, ne samo da su mogli da ga čuju već i da ga vide. Naravno, bilo je nemoguće znati da li se u određenom trenutku nalaziš pod prismotrom. Ljudi su mogli samo da nagađaju koliko se često, i po kom sistemu, Policija misli priključuje na svaki od zasebnih kanala. Bilo je savršeno zamislivo čak i da su svi neprestano pod nadzorom. U svakom slučaju, mogli su da se priključe na tvoj kanal kad god požele. Čovek je morao da živi – zapravo, živeo je, iz navike koja se pretvorila u instinkt – sa pretpostavkom da neko može da čuje svaki njegov zvuk i, osim po mraku, da motri na svaki njegov pokret.

Vinston je stajao leđima okrenut telekranu. Tako je bilo bezbednije; mada, kao što je dobro znao, čak i leđa mogu mnogo toga da odaju. Samo kilometar dalje odatle, Ministarstvo istine, zdanje u kome je radio, uzdizalo se, ogromno i belo, nad prljavim pejzažem. Eto, pomislio je s maglovitim gnušanjem, to je London, glavni grad Piste Jedan, koja je pak bila treća najmnogoljudnija provincija Okeanije. Pokušao je da iščepka neko sećanje iz detinjstva, koje bi mu otkrilo da li je London oduvek bio takav. Jesu li oduvek postojali ti nizovi zapuštenih kuća iz XIX veka, sa zidovima poduprtim gredama, prozorima zakrpljenim kartonom, krovovima prekrivenim talasastim limom i naherenim baštenskim zidovima, koji su posrtali u svim pravcima? I ruševine od bombardovanja, gde se gipsana prašina vrtložila u vazduhu, a vrbovica džikljala preko gomila šuta; i mesta gde su bombe raščistile veće površine, na kojima su iznikle gnusne kolonije drvenih baraka nalik na kokošinjce? Ali nije vredelo, nije mogao da se seti: od njegovog detinjstva nije ostalo ništa osim niza jarko osvetljenih slika bez pozadine, iz kojih ništa nije mogao da dokuči.

Ministarstvo istine – Ministin, po novogovoru* – drastično se razlikovalo od svega što se nalazilo na vidiku. Bilo je to ogromno piramidalno zdanje od svetlucavog belog betona, koje se, terasa za terasom, dizalo tri stotine metara ka nebu. Sa mesta gde je stajao, Vinston je mogao da nazre reči ispisane elegantnim slovima na belom pročelju, tri vodeće partijske parole:

RAT JE MIR
SLOBODA JE ROPSTVO
NEZNANJE JE MOĆ

Ministarstvo istine je, kako se pričalo, obuhvatalo tri hiljade soba iznad zemlje i mrežu lavirinskih odaja ispod zemlje. U čitavom Londonu

* Novogovor je bio službeni jezik Okeanije; za porniji prikaz njegove strukture i etimologije pogledajte *Dodatak* na kraju knjige. (Prim. aut.)

postojale su još samo tri zgrade sličnog izgleda i veličine. One su u toj meri dominirale nad okolnom arhitekturom da su se sa krova Stambenog bloka *Pobeda* istovremeno mogle videti sve četiri. U njima su bila smeštena četiri ministarstva na kojima se zasnivao kompletan državni aparat. Ministarstvo istine, koje je bilo zaduženo za vesti, razonodu, obrazovanje i lepe umetnosti. Ministarstvo mira, koje je bilo zaduženo za rat. Ministarstvo ljubavi, koje je sprovodilo zakon i održavalo javni poredak. I Ministarstvo obilja, koje je bilo odgovorno za ekonomske poslove. Na novogovoru njihova imena su glasila: Ministin, Minimir, Miniljub i Miniob.

Ministarstvo ljubavi bilo je najstrašnije od svih. Na zgradi uopšte nije bilo prozora. Vinston nikad nije bio u Ministarstvu ljubavi, nije mu čak prišao ni na pola kilometra. Tamo se moglo ući samo po službenoj dužnosti, i to tek kad se probiješ kroz lavirint bodljikave žice, čeličnih vrata i skrivenih mitraljeskih gnezda. Čak su i na ulicama koje su vodile ka prvoj liniji ulaznih barijera neprestano špartali stražari sa licima gorila, obučeni u crne uniforme i naoružani uparenim pendrecima.

Vinston se naglo okrenuo od prozora nabacivši izraz tihog optimizma, preporučljiv kad si okrenut ka telekranu. Prešao je preko sobe i ušao u sićušnu kuhinju. Time što je napustio Ministarstvo u to doba dana, žrtvovao je svoj ručak u menzi, a dobro je znao da u kuhinji nema nikakve hrane osim komada crnog hleba, koji je trebalo da sačuva za sutrašnji doručak. Sa police je uzeo flašu bezbojne tečnosti, sa jednostavnom belom etiketom na kojoj je pisalo DŽIN *POBEDA*. Iz flaše je izbijao otužan uljast miris, nalik na miris kineske rakije od pirinča. Nasuo je skoro punu čajnu šolju, spremio se za šok i sručio tečnost niz grlo kao lek.

Lice mu je istog časa poprimilo skerletnu boju, a suze mu udarile na oči. To piće je više ličilo na azotnu kiselinu nego na džin; štaviše, kad bi ga progutao, imao je osećaj kao da ga je neko tresnuo gumenom palicom u potiljak. Pa ipak, samo trenutak kasnije, vatra u njegovom stomaku je zgasnula, a svet postao vedriji. Izvadio je cigaretu iz zgužvane paklice sa natpisom *CIGARETE POBEDA*, ali ju je u nepažnji

okrenuo uspravno pa je duvan ispao na pod. Sa sledećom je imao više sreće. Vratio se u dnevnu sobu i seo za mali sto, koji je stajao levo od telekrana. Iz fioke je izvadio držač za pero, bočicu mastila i debelu praznu svesku kvarto formata, sa crvenom poledinom i prednjom koricom sa mermernim šarama.

Iz nekog razloga je telekran u dnevnoj sobi bio u neobičnom položaju. Umesto da, kao što je bilo normalno, bude postavljen na zid u dnu sobe, odakle je mogao da nadzire čitavu prostoriju, nalazio se na dužem zidu, preko puta prozora. S jedne strane tog zida bila je plitka niša, u kojoj je Vinston sada sedeo i koja je, u vreme kad su se ti stanovi gradili, verovatno bila predviđena za police sa knjigama. Kad bi se smestio tu i povukao se unazad, mogao je da ostane izvan domašaja telekrana, bar u vizuelnom smislu. Naravno, i dalje su mogli da ga čuju, ali dokle god je bio u tom položaju, nisu mogli da ga vide. Baš zbog neobične geografije te sobe, došao je na ideju da uradi to što je upravo smerao.

Ali na to ga je delimično podstakla i sveska koju je maločas izvadio iz fioke. Bila je to neobično lepa sveska, sa finim glatkim papirom, donekle požutelim od stajanja, kakav se nije proizvodio bar poslednjih četrdeset godina. Doduše, mogao je da pretpostavi da je sama sveska još starija. Jednog dana ju je spazio u izlogu zapuštene male starinarnice u jednoj od siromašnih četvrti (mada se nije sećao u kojoj tačno) i odmah ga je obuzela neodoljiva želja da je prisvoji. Od članova Partije očekivalo se da ne zalaze na takva mesta (to se nazivalo kupovinom na slobodnom tržištu), ali se čak ni oni nisu strogo pridržavali tog pravila, jer su postojale razne stvari, kao što su pertle i žileti, koje je bilo nemoguće drugačije nabaviti. Pre ulaska u radnju Vinston se obazrivo osvrnuo, pogledavši uz i niz ulicu, a onda banuo unutra i kupio tu svesku za dva i po dolara. U to vreme nije imao svesnu nameru da je upotrebi u određenu svrhu. Samo ju je, ophrvan osećanjem krivice, odneo kući u svojoj aktovki. Mada je sveska bila prazna, to je ipak bila stvar koja je mogla ozbiljno da ga kompromituje.

I tako je odlučio da u toj svesci počne da vodi dnevnik. To nije bilo protivzakonito (ništa nije bilo protivzakonito jer više nisu postojali

zakoni), ali ako ga otkriju, mogao je s priličnom sigurnošću da očekuje smrtnu kaznu; ili u najboljem slučaju, dvadeset pet godina u radnom logoru. Prikačio je pero za držač i usisao vazduh s vrška, da ukloni masnoću. Pero je predstavljalo arhaičan instrument, retko korišćen čak i za potpisivanje dokumenata, ali je uspeo da nabavi jedno, krišom i uz dosta teškoće, naprosto zato što je smatrao da taj prefinjen gladak papir zaslužuje da se po njemu piše pravim perom umesto grubom mastiljavom olovkom. Istini za volju, Vinston nije navikao da piše rukom. Osim veoma kratkih beležaka, ljudi su obično sve kazivali u diktopisač – koji, sasvim razumljivo, u ovom slučaju nije smeo da upotrebi. Umočio je pero u mastilo i na trenutak zadržao ruku nad papirom. Osetio je podrhtavanje u utrobi. Bio je to presudan čin, to ostavljanje traga na papiru. Potom je sitnim nezgrapnim slovima napisao:

4. april, 1984.

Zavalio se na stolicu, obuzet osećanjem potpune bespomoćnosti. Kao prvo, nije sa sigurnošću znao da je sad stvarno 1984. godina. Ali svakako su bili tu negde jer je bio prilično siguran da ima trideset devet godina, a koliko se sećao, rodio se 1944. ili 1945; pa ipak, u današnje vreme je praktično nemoguće odrediti neki datum a ne promašiti za godinu ili dve.

Za koga, odjednom se zapitao, piše taj dnevnik? Za budućnost, za one koji se još nisu rodili. Misao mu je nakratko zastala nad sumnjivim datumom, a onda poskočila i sudarila se sa novogovornom rečju DVOMISAO. Prvi put je postao svestan istinskih razmera svog poduhvata. Kako čovek može da komunicira sa budućnošću? To je po prirodi stvari nemoguće. Budućnost će ili ličiti na sadašnjost, pa neće želeći da ga sluša; ili će biti drugačija od sadašnjosti, što bi njegove jade učinilo besmislenim.

Neko vreme je tupo zurio u papir. Sa telekrana je sad dopirala gromka vojna muzika. Nekim čudom, ne samo da je izgubio moć da se izrazi već je zaboravio i šta je prvobitno nameravao da kaže. Nedeljama unazad

Vinston se spremao za taj trenutak i nijednom nije pomislio da će mu za to trebati bilo šta osim hrabrosti. Sam proces pisanja će biti lak. Trebalo je samo da prebaci na papir taj neposustajući nemirni monolog, koji mu je žamorio u glavi, doslovce godinama. Međutim, u tom trenutku, taj monolog beše potpuno presahnuo. Povrh toga, venski čir je počeo nepodnošljivo da ga svrbi. Nije se usuđivao da ga počese jer bi se tad upalio. Sekunde su otkucavale. Nije primećivao ništa osim beline stranice, svraba iznad gležnja, treštanja muzike i blage opijenosti od džina.

Vođen pukom panikom, odjednom je počeo da piše, tek delimično svestan stvari koje je stavljao na papir. Njegov sitni dečji rukopis bauljao je preko stranice, odbacujući prvo velika slova, a na kraju čak i tačke.

4. april, 1984. Sinoć bioskop. Sve ratni filmovi. Jedan veoma dobar o brodu punom izbeglica koji je bombardovan negde na Sredozemlju. Publika silno zabavljena kadrovima ogromnog debelog muškarca koji pliva bežeći od helikoptera, prvo se vidi kako se valja u vodi kao pliskavica, a onda kroz nišan oružja koje puca iz helikoptera, potom izrešetano telo i more crveno od krvi, a onda odjednom nestaje pod površinom, kao da je voda prodrla kroz rupe od metaka i povukla ga naniže, i dok tone publika urla od smeha. u sledećem kadru čamac za spasavanje pun dece i helikopter koji lebdi nad njim. sredovečna žena koja deluje kao jevrejka sedi na pramcu sa dečkićem od možda tri godine u naručju. dete vrišti od straha i gura glavu u ženina nedra kao da hoće da se uvuče u nju a žena ga grli i teši mada je i sama pomodrela od straha, i sve vreme ga zaklanja svojim telom najbolje što može kao da misli da rukama može da odvрати metke. onda helikopter baca bombu od dvadeset kila pravo među njih vidi se stravičan blesak i od broda ostaju samo drvene krhotine. potom se pojavljuje čudesan kadar dečje ruke koja se pruža uvis uvis uvis pravo u nebo sigurno su stavili kameru na nos helikoptera da to snime i tad kreće oduševljen aplauz sa partijskih sedišta ali neka žena iz dela rezervisanog za prole odjednom diže dreku vrišteći kako možete to da prikazujete

pred decom nemate pravo da to prikazujete pred decom urla kao raspomamljena sve dok je policajci ne izbace napolje sumnjam da joj se nešto desilo nikog ne boli uvo šta proli pričaju tipična prolovska reakcija oni nikad...

Tu je prestao da piše, delimično i zbog toga što ga je uhvatio grč. Nije znao šta ga je podstaklo da iz sebe izlije tu gomilu besmislica. Ali zanimljivo, dok je to radio, u glavi mu se razbistrilo jedno skroz drugačije sećanje, u toj meri da se skoro osetio kadrim da to prebaci na papir. Upravo zbog tog događaja, sada je shvatio, naprasno je odlučio da se vrati kući i da baš danas započne dnevnik.

To se desilo tog jutra u Ministarstvu, ako se za nešto tako nebulozno uopšte može reći da se desilo.

Bilo je skoro jedanaest nula-nula i u Arhivskom odseku, gde je Vinston radio, zaposleni su izvlačili stolice iz svojih pregradaka i dovlačili ih na sredinu sale, naspram velikog telekrana, spremajući se za Dva minuta mržnje. Vinston je taman zauzimao svoje mesto u jednom od srednjih redova kad je dvoje ljudi, koje je znao iz viđenja, ali nikad nije pričao s njima, neočekivano banulo u salu. Jedna od njih bila je devojka koju je često sretao po hodnicima. Nije znao njeno ime, ali znao je da radi u Odseku za beletristiku. Verovatno – pošto ju je ponekad viđao kako nosi francuski ključ i primetio da su joj ruke zamazane od ulja – verovatno je obavljala neki mehaničarski posao na mašinama za pisanje romana. Bila je to devojka odvažnog držanja, stara oko dvadeset sedam godina, guste kose, pegavog lica i hitrih atletskih pokreta. Uzana skerletna ešarpa, obeležje Omladinske lige protiv seksa, bila joj je nekoliko puta obmotana oko struka radnog kombinezona, taman dovoljno stegnuta da istakne lepo oblikovane bokove. Vinston je već na prvi pogled osetio neku odbojnost prema njoj. Znao je i zašto. Zbog atmosfere hokejaških terena, hladnih tuševa, kolektivnih šetnji kroz prirodu i generalnog čistoumlja koju je širila oko sebe. Skoro sve žene su mu bile odbojne, utoliko više ako su bile mlade i lepe. Žene, a naročito one mlade, uvek su bile najzadrtije pristalice Partije, gutačice parola,

priučene špijunke i njuškačice nepravoverja, ali mu se iz nekog razloga činilo da je ta devojka još opasnija od većine drugih. Jednom, kad su se mimoišli u hodniku, iskosa ga je osmotrila, munjevitim pogledom, koji je prodro pravo kroz njega i ispunio ga crnim užasom. U tom trenutku mu je čak palo na pamet da je ona agent Policije misli. Doduše, to je bilo slabo verovatno, ali je i dalje osećao osobenu nelagodnost, pomešanu sa strahom i neprijateljstvom, kad god bi se zatekla u njegovoj blizini.

Muškarac koji je ušao sa njom zvao se O'Brajen. Bio je član Uže partije i zauzimao neki tako važan i dalek položaj da je Vinston imao tek maglovitu predstavu o njegovoj prirodi. Ljudi koji su stajali oko stolica utonuli su u trenutni muk kad su primetili kako crni kombinezon člana Uže partije ide ka njima. O'Brajen je bio krupan muškarac snažne građe, debelog vrata i neuglađenog, drskog, brutalnog lica. Uprkos spoljašnjosti koja je ulivala strah, u njegovom držanju bilo je izvesnog šarma. Pokret kojim je podešavao naočari na nosu bio je neobično simpatičan – na neki neuhvatljiv način, čudno civilizovan. Bio je to gest po kome je, da su ljudi još bili kadri da zamisle tako nešto, podsećao na plemića iz XVIII veka, koji nekom nudi kutijicu sa burmutom. Vinston je video O'Brajena možda desetak puta za isto toliko godina. Nešto ga je privlačilo kod tog čoveka, ne samo zbog želje da raskrinka tu suprotnost između O'Brajenovih prefinjenih manira i bokserskog izgleda već pre zbog potajnog uverenja – možda čak ni uverenja, već puke nade – da O'Brajenovo političko pravoverje nije savršeno. Nešto na njegovom licu neodoljivo je ukazivalo na to. A opet, možda to što mu je zračilo sa lica nije bilo pomanjkanje političkog pravoverja, već naprosto inteligencija. Kakogod, O'Brajen je delovao kao čovek sa kojim bi vredelo popričati ako bi uspeo da prevari telekran i da ga uhvati nasamo. Vinston nikad nije napravio ni najmanji pokušaj da potvrdi svoju pretpostavku: uostalom, nije bilo načina da to uradi. O'Brajen je u tom trenutku bacio pogled na ručni sat, video da je skoro jedanaest nula-nula i očigledno odlučio da ostane u Arhivskom odseku dok ne prođu Dva minuta mržnje. Spustio se na stolicu u Vinstonovom redu, nekoliko mesta dalje. Između njih je sedela sitna žena s kosom boje peska, koja je u arhivu

radila za stolom odmah pored Vinstonovog. Ona tamnokosa devojka sedela je pravo iza nje.

Samo trenutak kasnije, sa velikog telekrana na kraju sale, zagrmeo je grozan škripitav zvuk, nalik na onaj koji ispušta čudovišna nepodmazana mašina. Zvuk koji je terao zube da zaškrguću i dlačice na potiljku da se nakostreše. Mržnja je počela.

Kao i obično, lice Emanuela Goldštajna, Narodnog Neprijatelja, ble-snulo je na ekranu. Kroz publiku su se prolomili sporadični zvižduci. Sitna žena s kosom boje peska ispustila je ciktaj u kome se strah mešao sa gnušanjem. Goldštajn je bio otpadnik i nazadnjak, koji je nekada davno (mada se niko nije sećao koliko davno) bio jedan od glavnih partijskih čelnika, po rangu skoro ravan Velikom Bratu, ali se potom upustio u kontrarevolucionarne aktivnosti i bio osuđen na smrt, nakon čega je misteriozno pobegao i nestao. Programi koji su se emitovali tokom Dva minuta mržnje menjali su se iz dana u dan, ali je u svakom od njih Goldštajn bio glavni lik. On je bio arhetipski izdajnik, prvi oskrnavitelj partijske čistote. Svi potonji zločini protiv Partije, sve izdaje i sabotaze, sve jeresi i zastranjenja, sve je poticalo direktno iz njegovog učenja. Tamo negde Goldštajn je još bio živ i nastavljao da kuje svoje zavere: možda negde s druge strane mora, pod zaštitom svojih stranih nalogodavaca, možda čak – kao što se povremeno šuškalo – na nekom tajnom mestu u samoj Okeaniji.

Vinstonu se stegla dijafragma. Svaki pogled na Goldštajново lice u njemu je izazivao bolnu mešavinu emocija. Bilo je to suvonjavo jevrejsko lice, sa velikim razbarušenim oreolom sede kose i kozjom bradicom – pametno lice, ali s nekom podlošću koja je dolazila iznutra, sa luckastom senilnošću u dugom tankom nosu, na čijem su kraju čučale naočari. Istini za volju, ličio je na ovcu, a tako je i zvučao. Goldštajn je lansirao jedan od uobičajenih otrovnih napada na doktrinu Partije – napad koji je bio tako preteran i izopačen da bi ga čak i malo dete prozrelo, a opet dovoljno uverljiv da čoveka ispuni strepnjom da bi neko drugi, neko kome manjka razboritosti i trezvenosti, mogao da nasedne na tu priču. Klevetao je Velikog Brata, optuživao Partiju za diktaturu,

zahtevao momentalno sklapanje mira s Evroazijom, zagovarao slobodu govora, slobodu štampe, slobodu okupljanja, slobodu misli, histerično vrištao kako je Partija izdala revoluciju – i sve to u brzom govoru punom višesložnih reči, koji je ličio na parodiju partijskog govorničkog stila, pa čak sadržao i reči iz novogovora: štaviše, više novogovornih reči nego što je bilo koji član Partije koristio u normalnom životu. I za sve to vreme, kako niko ne bi posumnjao u stvarnost koja se skrivala iza Goldštajnovih varljivih i bombastičnih trabunjanja, na telekranu iza njegove glave marširale su beskrajne kolone evroazijske armije – stameni muškarci sa bezizražajnim azijskim licima, koji su, red po red, izranjali na površinu ekrana i potom nestajali, ustupajući mesto drugima, koji su izgledali kao njihovi dvojnici. Tupo ritmično dobivanje vojničkih čizama odjekivalo je u pozadini Goldštajnovog blejanja.

Nije prošlo ni trideset sekundi Mržnje, a pola sale je već počelo da ispušta nezatomljive urlike gneva. To samozadovoljno ovčje lice i stravična moć evroazijske armije koja je marširala u pozadini postali su nepodnošljivi: osim toga, čak i sam pogled na Goldštajново lice ili puka pomisao na njega automatski su pobuđivali strah i bes. Goldštajn je predstavljao neprestanu metu mržnje, istrajniju bilo od Evroazije ili Istazije, jer je Okeanija, ako je bila u ratu sa jednom od tih sila, po pravilu bila u miru sa drugom. Ali najčudnije od svega, mada su svi iz dubine duše mrzeli i prezirali Goldštajna, i mada su njegove teorije svakog dana, i po hiljadu puta dnevno, na govornicama i telekranima, u novinama i knjigama, bile pobijane, razbijane, ismevane, predočavane pogledu javnosti kao ono što zapravo jesu, samo gomila bednih koještarija – uprkos svemu tome, njegov uticaj nikako nije opadao. Uvek je bilo novih budala koje su čekale da budu zavedene. Nije mogao da prođe nijedan dan a da Policija misli ne raskrinka još špijuna i sabo-tera, koji su radili po njegovom nalogu. On je bio zapovednik ogromne armije iz senke, podzemne mreže zaverenika, koji su bili čvrsto rešeni da sruše državni poredak. Bratstvo, tako su se valjda zvali. Po gradu se takođe šaputalo o nekoj užasnoj knjizi, zborniku svih mogućih jeresi, čiji je autor bio Goldštajn lično i koja je cirkulisala tajnim kanalima.

Bila je to knjiga bez naslova. Kad su je pominjali, ako su to uopšte činili, ljudi su je zvali naprosto KNJIGA, ali se za nju moglo čuti samo preko maglovitih glasina. Ni Bratstvo ni KNJIGA nisu bili teme koje bi običan član Partije otvoreno pominjao ako je to ikako mogao da izbegne.

U drugom minutu Mržnja se pretvorila u pomamu. Ljudi su skakali sa stolica i urlali iz sveg glasa, pokušavajući da priguše taj izluđujući blejavi glas, koji je dopirao s telekrana. Lice sitne žene s kosom boje peska poprimilo je jarkocrvenu boju, a usta joj se otvarala i zatvarala kao kod ribe na suvom. Čak se i O'Brajenovo grubo krupno lice zajapurilo. Sedeo je na stolici pravih leđa dok su mu se snažne grudi nadimale i podrhtavale kao da se odupiru nadirućem talasu. Tamnokosa devojkica iza Vinstona mahnito je povikala: „Svinjo! Svinjo! Svinjo!“, a onda zgrabila masivan *Rečnik novogovora* i bacila ga ka telekranu. Rečnik je tresnuo Goldštajna u nos i odbio se o ekran, ali je glas neumoljivo nastavio. U jednom lucidnom trenutku Vinston je zatekao sebe kako i sâm više zajedno sa ostalima i besno udara petom o prečku na stolici. Najružasnija stvar u vezi sa Dva minuta mržnje nije bilo to što je čovek bio primoran da učestvuje u toj predstavi, već sasvim suprotno, što naprosto nije mogao da odoli da se pridruži ostalima. Posle trideset sekundi više nije bilo potrebe da se pretvara. Grozna ekstaza straha i osvetoljubivosti, želja da nekog ubiješ, da ga staviš na muke, da mu maljem rascopaš lice, potekla bi kroz masu kao električna struja, tako moćna da te, čak i protiv tvoje volje, pretvori u izobličeniog raspomamljenog ludaka. A opet, bes koji si osećao bio je apstraktna neusmerena emocija, koja se mogla prebacivati sa jedne na drugu metu kao plamen let-lampe. I tako bi se u nekom trenutku desilo da Vinstonova mržnja ne bude usmerena na Goldštajna, već sasvim suprotno, na Velikog Brata, Partiju i Policiju misli; i njegovo srce bi se tad otvorilo ka tom usamljenom ismevanom jeretiku sa ekrana, jedinom čuvaru istine i zdravog razuma u svetu satkanom od laži. A opet, već sledećeg časa, ponovo bi bio ujedinjen sa ostalima i sve što se pričalo o Goldštajnu zvučalo je kao sušta istina. U takvim trenucima Vinstonov potajni prezir prema Velikom Bratu prešao bi u obožavanje i on bi se naprasno uzdigao u

njegovim očima kao nepobedivi i neustrašivi zaštitnik, stena koja je odbijala azijske horde, dok bi se Goldštajn, uprkos svojoj usamljenosti, nemoći i sumnji, koja je visila čak i nad samim njegovim postojanjem, pretvorio u zlog čarobnjaka, koji je samo snagom svog glasa pretio da sruši kompletnu civilizaciju.

U nekim prilikama bilo je čak moguće da svojevolumno usmeriš svoju mržnju na ovu ili onu stranu. Odjednom, kroz žestok napor kojim čovek u košmaru odvaja glavu od jastuka, Winston je tu mržnju prebacio sa lica na ekranu na tamnokosu devojkicu koja je sedela iza njega. Kroz um su mu sevnule žive bajne halucinacije. Izmlatiće je do smrti gumenim pendrekom. Vezaće je golu za stub i probosti je strelama, čitavom kišom strela, kao što su uradili sa Svetim Sebastijanom. Silovaće je i preseći joj grkljan u trenutku vrhunca. Štaviše, sad je jasno shvatao ZAŠTO ju je mrzeo. Mrzeo ju je zato što je bila tako mlada i lepa i bespolna, zato što je hteo da završi u krevetu s njom, mada je znao da se to nikad neće desiti, zato što je oko tog slatkog gipkog struka, koji te prosto mami da ga obgrliš, nosila tu gnusnu skerletnu ešarpu, taj agresivni simbol čednosti.

Mržnja je dostigla vrhunac. Goldštajnov glas je prešao u pravo blejanje, a lice mu se na trenutak pretvorilo u lice ovce. Ovčje lice se potom stopilo sa figurom evroazijskog vojnika, koji je, ogroman i strašan, nadirao ka njima, praćen zaglušujućim štektanjem mitraljeza, kao da će svakog časa iskočiti sa ekrana, i sve je bilo tako ubedljivo da su neki od gledalaca iz prvog reda doslovno ustuknuli. Ali se tada, uz uzdah sveopšteg olakšanja, neprijateljska figura pretvorila u lice Velikog Brata, crnokoso i crnobrko, lice koje je odisalo snagom i misterioznom smirenošću, tako veliko da je ispunilo skoro čitav ekran. Niko nije čuo šta Veliki Brat govori. Bile su to obične reči ohrabrenja, nalik na reči koje se izvikuju na bojištu u jeku borbe, koje se ne mogu zasebno razabrati, ali ulivaju sigurnost naprosto time što su izgovorene. Lice Velikog Brata je potom iščezlo, a na ekranu su izronile tri partijske parole, ispisane podebljanim velikim slovima:

Džordž Orvel

RAT JE MIR
SLOBODA JE ROPSTVO
NEZNANJE JE MOĆ

Ali svima se činilo da je lice Velikog Brata ostalo na ekranu još nekoliko sekundi, kao da je njegovo dejstvo na očne jabučice prisutnih bilo previše živo i snažno da bi ta slika odmah mogla da nestane. Sitna žena s kosom boje peska bacila se preko naslona stolice u prednjem redu. Pružajući ruke ka ekranu, drhtavim glasom je promrmljala: „Spasitelju moj!“ Potom je zagnjurila lice u šake i bilo je jasno da izgovara nešto nalik na molitvu.

U tom trenutku su svi u sali počeli da skandiraju, kao da pevuše neku duboku, usporenu, ritmičnu bajalicu, kličući: „V-B... V-B!“ – iznova i iznova, veoma sporo, sa dugom pauzom između V i B – težak razležući žamor, prožet nekim čudnim divljim prizvukom, u čijoj se pozadini skoro moglo čuti toptanje bosih stopala i bubnjanje tamtamova. Skandiranje je potrajalo punih trideset sekundi, nalik na refren koji se čuje u trenucima kad nas preplave nezatomljive emocije. To je delimično bila himna u slavu mudrosti i uzvišenosti Velikog Brata, ali još pre čin samohipnoze, promišljenog gušenja svesti posredstvom ritmičnih zvukova. Vinstonova utroba se sledila. Tokom Dva minuta mržnje nije mogao a da ne uzme učešća u sveopštem delirijumu, ali taj neljudski žamor – „V-B... V-B!“ – uvek bi ga ispunio užasom. Naravno da je i on skandirao sa ostalima: nije mogao drugačije. To je bila instinktivna reakcija, da prikriješ svoja osećanja, da kontrolišeš izraz lica, da radiš isto što i ostali. Ali možda na dve sekunde, taj instinkt je popustio i njegove oči su poprimile izraz koji je mogao da ga oda. I baš tada se desila ta značajna stvar – ako se uopšte desila.

Na trenutak je uhvatio O’Brajenov pogled. O’Brajen je pre toga ustao sa stolice i skinuo naočari, i baš kad je onim osobenim pokretom krenuo da ih vrati na nos, pogledi su im se ukrstili, samo na delić sekunde, ali koliko god to kratko trajalo, Vinston je znao – da, ZNAO JE! – da O’Brajen misli isto što i on. Između njih je zastrujala nepogrešiva poruka. Kao